HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מידי כוליה קאמרינן פלגא קאמרינן אמר קרא [1]וחצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר ° ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מקרן ומה קרן שברה"ר חייבת ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק שן ורגל שברשות הרבים פטורה אינו דין שברשות הניזק משלם חצי נזק אמר קרא [2]ישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטורה קרן שברשות הניזק חצי נזק אינו דין שברה"ר פטורה אמר רבי יוחנן (א)אמר קרא יחצון אין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין שיהא חייב בכופר אמר קרא [3]ככל אשר יושת עליו עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים (ב)אמר קרא [4]איש בעמיתו (ג)ולא שור בעמיתו ° איבעיא להו רגל (ד)שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן כיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחיה הוא ומשלם כופר ה"נ לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק האי אין כוונתו להזיק ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לרבי טרפון מנא ליה לאו ° משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי (ה)דאמר תם משלם (ו)חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל אלמא אאיכא כופר ברגל אמר רב שימי מנהרדעא תנא מניזקין דרגל מייתי לה ולפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן באש מטמון מה לטמון שכן ישנו בבור מכלים מה לכלים שישנן באש מכלים טמונים מה לכלים טמונים שישנן באדם אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל ש"מ א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ה"נ מסתברא דאיכא כופר ברגל דאי ס"ד ליכא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מייתי לה לפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן ברגל אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל שמע מינה:

מתני' (ז)באדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד (ח)בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים גמשלם נזק שלם: **גמ'** קתני סימא את עין חבירו דומיא דשיבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא דאף סימא את עין חבירו נזק אין ארבעה דברים לא מנא

(א)**חצי נזק קאמר.** דתחייב כי קרן דהא מקרן מייתי לה וקרא דבשדה אחר [שמות כב] לחיובי ביה ברשות הניזק נזק שלם אתא דהכי משמע בשדה אחר נזק שלם: **כספו של זה.** קרן: **ישלם.** מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם [שם] לגמרי משמע: **אמר קרא יחצון.** דקרא יתירא הוא דנכתוב וחצו את כספו וגם את המת אלא לדרשא אתא דאף ברשות הרבים נמי חייב: **ויהא אדם חייב בכופר.** כגון במזיד ולא אתרו ביה דליתיה בר קטלא ולא בר גלות: **ומה שור שאינו חייב.** בחבלה: **ארבעה דברים.** צער ריפוי שבת ובושת אלא נזק לחודיה: **חייב כופר.** היכא דקטליה: **אדם שחייב כו': עליו ולא על האדם.** על נזקי שור משלמין כופר אבל על נזקי אדם אין משלמין כופר אלא או מיתה או גלות: **איש כי יתן מום בעמיתו איש בעמיתו.** הוי בדין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליו: **בחצר הניזק.** דחיובא דרגל בחצר הניזק הוא: **הכא נמי לא שנא.** דרגל מועדת מתחילתו היא להלך ולדרוס: **לאו משום דסבר כרבי יוסי הגלילי.** דאמר בפירקין (ט) לקמן (דף מג.) תם משלם חצי כופר ברה"ר: **ומייתי לה.** רבי טרפון לרשות הניזק כופר שלם: **מק"ו מרגל.** כי היכי דגמר לקרן תם לענין נזקין במתניתין והכי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניזק כופר שלם קרן שברה"ר חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם. מדגמר ר' טרפון הכי אלמא איכא כופר ברגל דאי לאו הכי במאי מייתי לה: **מניזקין דרגל מייתי לה.** ולעולם ליכא כופר ברגל והכי גמר ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מנזקין ברשות הניזק נזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר כר' יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם: **שכן ישנו באש.** תאמר בכופר שאינו באש כדאמרינן בפ"ק (דף י.): **מטמון.** שפטור באש וחייב ברגל ומייתי לה הכי מה רגל שברשות הרבים פטורה מכלום חייבת ברשות הניזק אפילו על הטמון נזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר כו': **שכן ישנו בבור.** (י)שאם היה גדי טמון בסק או במרלוף ונתגלגל ונפל לבור חייב: **מכלים.** פטר בהו את הבור ומכלים דרגל מייתי לה וכדפרישית: **מכלים טמונים.** דרגל מייתי לה: **א"ל רב אחא מדפתי כו' מה לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל.** תאמר בכופר שאינו ברגל: **מתני' סימא את עין חבירו.** אפי' בשוגג: **גמ' מה כלים ארבעה דברים לא.** דלא שייכי בהו: **אף סימא את עין חבירו.** בשוגג: **נזק אין ארבעה דברים לא.** דלא מחייבי ארבעה דברים אלא או מזיד או קרוב למזיד דומיא דכי יריבון אנשים (שמות כא) דהתם כתיב ריפוי ושבת:

מנהני

מידי כוליה ניזקא קאמרינן. וא"ת וביער ע"כ לגמרי אתא לפטור דנזק שלם מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לאו בשדה אחר ממילא חייבת נזק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר: **ולא תהא שן ורגל כו'.** וא"ת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר וי"ל דאין למעט מכספו אלא חצי נזק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נזק מגופו ולא של אחר וכאן אם היה בחצר הניזק חצי נזק הוה משתלם מן העלייה אבל לעיל אי הוי מחייב שן ורגל ברה"ר הוה משתלם מגופו כמו קרן וא"ת היכי גמר הכא מקרן מה לקרן דין הוא שאפילו בחצר הניזק לא משלם אלא חצי נזק שכן אין משתלם מן העלייה ויש לומר צרורות יוכיחו שמשתלם מן העלייה לרב פפא (לעיל ג:) ואין משלם אלא חצי נזק וא"ת אי שן ורגל בחצר הניזק חצי נזק אמאי איצטריך כספו של זה ולא כספו של אחר דהשתא ק"ו דלעיל ליכא ° וי"ל דאי לאו כספו הוה שבקינן ק"ו דהכא דמיקל בתשלומין והוה עבדינן קל וחומר דלעיל דמחמיר בתשלומין:

ויהא אדם חייב בכופר. מלא תקחו כופר לנפש רוצח לא נפקא דההיא (אמר) דאיצטריך דלא תשקול מיניה ממונא למפטריה כדאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לז:) והכא איירי שיהרג וישלם כופר כמו השור ומדתנא דבי חזקיה (שם דף לה.) לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין (כ)כמו במזיד במתכוין שזה כזה אבל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דפטור בשום מקום ° לא מצינן למילף מיניה כלל:

עליו ולא על האדם. בפרק החובל (לקמן דף פג:) דריש לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים ופריך והאי מבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי דלא תשקול מיניה ממונא ונקטליה לאו בכופר דהכא איירי דא"כ הוה ליה לשנויי ההוא מעליו ולא על האדם נפקא אלא איירי בממון אחר בהדי מיתה וטעי גמרא כדטעי באלו נערות (כתובות דף לז:) דקבעי גבי דרשה דלא יהיה אסון לא תקחו כופר לנפש רוצח למה לי כלומר דמלא יהיה אסון נפקא אלמא ס"ד דמיירי בממון אחר בהדי מיתה:

אינו דין שחייב בד' דברים. וא"ת מה לאדם שכן מועד מתחילתו וי"ל דנזקי אדם מנזקי אדם יליף:

רגל שדרסה כו'. הוא הדין בשן דחיה דאורחה הוה מצי למבעי אבל בור ואש ממעטה מעליו כמו אדם:

או דלמא קרן כוונתו להזיק. תימה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא מהאי טעמא דליכא למימר דמקרן בק"ו יליף שאין מועד מתחילתו דהשתא לא שייך למפרך (ל)[כדפרישית] במתניתין דאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד היכי בעי למילף מקרן שכן חייבת ברשות הרבים: **לאו משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי.** וא"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מק"ו גמר ומה שן ורגל דפטורין ברה"ר חייבין בחצר הניזק כופר שלם קרן לא כ"ש וי"ל דאם היה כופר חלוק מדין נזק מדפטר ברה"ר לא הוה שייך למידן ק"ו: **אלמא איכא כופר ברגל.** והא דפליגי אביי ורבא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מא. ושם) ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק דלרבא לא משלם כופר אליבא דההוא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי:

מסורת הש"ס

א) [לעיל יט:], ב) [לקמן נג.], ג) [עי' היטב תוס' לקמן מב. ד"ה גבי], ד) [לקמן מא.], ה) [לעיל טו. לקמן מח:], ו) [עי' תוס' לעיל טו. ד"ה הא], ז) סנהדרין עב. לעיל ג:, ח) [בסנהדרין איתא בין באונס בין ברצון ועיין תוספות יבמות נג: ד"ה הבא], ט) [כוונתו מדדרש התם נקי מדמי ולדות], י) עי' לעיל י. פירש פירוש אחר והתוס' הקשו עליו, כ) עיין רש"א, ל) רש"א,

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"י מהלכות נזקי ממון הלכה יג סמג עשין סז:

פה ב מיי' פ"א מהלכות חובל ומזיק הלכה יא ופ"ו הלכה א סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסימן שעח סעיף א:

פו ג מיי' שם פ"ו הלכה א סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן שעח סעיף א:

פז ד מיי' שם פ"א הל' יא טו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסעיף י:

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה
2. כִּי יַבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
3. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו: שמות כא ל
4. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לּוֹ: ויקרא כד יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חצי נזק צ"ל פלגא קאמרינן חצי נזק קאמר:

גליון הש"ס

גמ' ולא תהא שן ורגל. עי' לקמן דף נה ע"ב תוס' ד"ה התורה: שם איבעיא להו רגל. עי' לקמן דף מד ע"א תוס' ד"ה ה"נ במתכוין: שם משום דסבר ליה כריה"ג. עי' לעיל טו. תד"ה הא מני: תוס' ד"ה ולא וכו' וי"ל דאי לאו כספו. עיין חולין דף כג ע"ב תוד"ה ותהא פרה: שם ד"ה ויהא כו' לא מצינן למילף מיניה כלל. עיין לעיל דף ד ע"א תוספות ד"ה כראי אדם:

רבינו חננאל

ופרקי', כספו שלקרן ולא זולתו. ולא תהא שן ורגל חייבות ברשו' (הרבי') [הניזק]. ופרקי' ישלם תשלומו משמע. ולא תהא קרן חייבת ברשו' הרבי' כלל. ופריק ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק. **ויהא אדם חייב בכופר**, ופרקי' עליו ולא על אדם. **ויהא שור חייב בד' דברים**, ופרקי' אמ' קרא איש בעמיתו ולא השור. השור אינו חייב אלא נזק בלבד. **איבעיא להו** רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק והרגתו מהו שתשלם כופר. **ת"ש** הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת, השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם, דברי ר' טרפון. ואמרי' כופר שלם בתם לר' טרפון מנא ליה, לאו דסבר לה ר' טרפון כר' יוסי הגלילי דסבר תם משלם חצי כופר, (ודיו) [ודין] ק"ו מרגל, ומה רגל שברשו' הרבי' פטורה מן הכופר ברשו' הניזק משלם נזק שלם, קרן דברשו' הרבי' חצי כופר אינו דין לשלם בחצר הניזק כופר שלם. **ודברי** ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר לא אשכחנן בהדיא ודייקי' מדבריו בפ' שור שנגח ד' וה' שוורים בעל השור נקי, ר' יוסי הגלילי אומ' נקי מדמי וולדות, מכלל שאם נגח והמית זולתי וולדות חייב, ואי איפשר לחייבו כופר שלם דאם כן היינו מועד והאי בעל השור נקי בתם הוא דכתי'. **ובא רב שימי** ודחא האי סברא דלדברי הכל איכא כופר ברגל, ואמר ר' טרפון מייתי לה בק"ו והכי קאמ', ומה רגל שברשות הרבי' פטורה בנזקין, ברשות הניזק נזק שלם. קרן שברשו' הרבי' חצי נזק, אינו דין שברשו' הניזק כופר שלם. ולא תיפשוט דאיכא כופר ברגל. **יש ספרין** כתו' בהן ולפרוך מה לנזקין שכן ישנו באש. ויש שכתו' בהן מה לנזקין דרגל שכן ישנו בבור, וטעמא חדא בתרויהו, ואנו מפרשין האחת והוא הדין ללשון אחרת. פיר', אם מנזקין דרגל גמר ר' טרפון הכופר יש לדבריו פירכא, מה לנזקין דרגל שהם חייבין ברשו' הניזק נזק שלם שכן אותם הנזקין ישנן בנזק שלם בבור, ואין בבור דין כופר דכתי' ונפל שמה שור, ודרשי' שור ולא אדם, מימר שלם יפול אדם בבור וימות אין על בעל הבור כלום דרחמנא פטריה, וכשם שאין כופר בבור כך אין כופר שלם בקרן ברשו' הניזק. ואמרי' מנזקי כלים מייתי לה ר' טרפון והכי קאמ', ומה רגל שברשות הרבי' פטורה בנזקי

רבינו חננאל (המשך)

כלים ברשות הניזק חייבת בנזק כלים נזק שלם, קרן שברשו' הרבי' חצי כופר ברשו' (הרבי') [הניזק] כופר שלם. ומקשי' תוב, איכא למפרך מה לנזקי כלים שכן ישנן באש ואין כופר באש, וכשם שאין כופר באש בחצר הניזק כך אין כופר שלם בחצר הניזק. וה"מ בתם אבל במועד לא גרע חצר הניזק מרשות הרבי' שחייב כופר שלם. ופרק' מטמון מייתי לה שפטור באש, כדתנן המדליק את הגדיש והיו בו כלים וכו', כרבנן דפטרי אטמון והכי קאמ', ומה רגל שפטורה בטמון ברשו' הרבי'. ברשו' הניזק אם היו לו פירות טמונין בביתו ודרסה אותן והזיקם נזק שלם. קרן שברשו' הרבי' חצי כופר אינו דין לשלם ברשו' הניזק כופר שלם. ומקש' תוב, מה לטמון שכן ישנו בבור, ואע"פ שאינו חייב לטמון באש חייב בטמון בבור ואין בבור כופר. **אי זה טמון חייב בבור, יש מי שאומר** עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה. **וקשיא והא** קיימא לן דעובר ירך אמו הוא, ולדברי הכל פחות מבן ט' מתכשר בשחיטת אמו, **וכמה ראיות זולתי זו מוכיחות לדחות זה הפי'. ויש מי שאומר** הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב, הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר. **ופירק מנזקי כלים טמונים** א) מה לה שהן בבור הכלים גלוים פטור דקיימ' לן שור ולא אדם חמור ולא כלים, טמונים מיבעיא. ובאש נמי כלים טמונים פטור, דמייתו להו מקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. והכי קאמ', ומה רגל שפטורה ברשות הרבים, בכלין טמונין ברשו' הניזק נזק שלם, קרן שברשו' הרבי' חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם. איכא למפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין עיר בין ישן וכו', ואין כופר באדם כדאמרי' לעילא. **ונדחת** הא דרב שמי, ואסק' דר' טרפון מכופר (ורגל) [דרגל] גמר והכי קאמ' ומה רגל שברשו' הרבי' פטורה ברשו' הניזק כופר שלם לדברי הכל, קרן שברשו' הרבי' חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם. **ואיפשיטה** בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו כופר שלם. **מתני'. אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו'.** שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים, דבשוגג הוא.

א) אולי צ"ל וליכא למימר דמה לנזקין שכן ישנם בבור דאפילו כלים גלוים כו'.